

(Ne)omejenost tvorbe feminativov v slovenščini

TJAŠA MARKEŽIČ

*Prva gimnazija Maribor, Trg generala Maistra 1, SI – 2000 Maribor;
tjasa.markezic@prva-gimnazija.org*

SCN XI/1 [2018], 61–78

Besedotvorne analize iz osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja ugotavljajo, da za vsa moškospolska poimenovanja bitij ni mogoče tvoriti ustreznega feminativa. Podatki iz jezikovnih korpusov in svetovnega spleta pa dokazujejo, da je njihova tvorba za večino njih ne samo možna, ampak celo že dokaj pogosta, nekateri feminativi pa si pot v vsakdanjo jezikovno rabo šele utirajo. Morebitna odsotnost nekaterih ženskospolskih oblik pa je lahko družbenozgodovinsko in biološko pogojena.

Ključne besede: slovenski jezik, besedotvorje, feminativi, spolna neenakost

Word formation analyses from the nineteen-eighties and nineties note that feminine equivalents cannot be created for all masculine designations of beings. Data from language corpora and the world wide web prove that the formation of the majority of those is not only possible but also quite common, while some of them are making their first steps towards colloquial use. The possible absence of some female parental parallels can be socio-historically and biologically conditioned.

Key words: Slovene language, word formation, feminine equivalents, gender inequality

0 Uvod¹

Tvorjenje feminativov je tipična slovenska in sploh slovanska besedotvorna možnost, pri čemer je tvorba mogoča iz lastno- in občnoimenske podstave. Toporišič v *Slovenski slovnici* (2004: 183) feminine definira kot ženski par

¹ Prispevek je nastal v okviru priprave doktorske disertacije pod mentorstvom red. prof. dr. Irene Stramljič Breznik.

moškemu, kar vključuje poimenovanja oseb in živali, in jih obravnava znotraj inachenjske (modifikacijske) izpeljave. Tovrstna poimenovanja nastajajo z različnimi priponskimi obrazili (po Toporišiču z *-a*, *-ica*, *-ja*, *-ulja*, *-inja*, *-ka*, *-ovka* in *-ična*²), in to na dva načina (Stramljič Breznik 1994/95: 289, Jež 1998: 225–226, Korošec 1998: 77–79): a) z dodajanjem ženskospolskega obrazila tvorjenkam moškega spola (*učitelj* – *učiteljica*); b) z zamenjavo celotnega ali le izglasnega dela moškospolskega obrazila z ženskospolskim ob isti podstavi (*bralec* – *bralka*).³

Besedotvorne analize iz osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja izpostavljajo moškospolska poimenovanja oseb, h katerim ni mogoče tvoriti ustreznega feminativa. Ugotavljali smo, ali v sodobnem knjižnem jeziku feminativi k izpostavljenim primerom že obstajajo oz. ali njihovo obliko lahko predvidimo. V ta namen smo uporabili obe izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (2014, dalje *SNB*), *Slovenski pravopis* (2001, dalje *SP*), Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* (1894/95, dalje Pleteršnikov slovar), ozrli pa smo se tudi po korpusih *Gigafida*, *Kres* in *Nova beseda*. Zavedamo se, da raba v navedenih korpusih, ki vključujejo besedila do leta 2010/11, leta 2018 ne zadostuje več za preverjanje aktualne jezikovne prakse, zato smo v raziskavo vključili tudi poizvedbe iz korpusa nestandardne slovenščine *Janes*.

V nadaljevanju smo opazovali, kateri feminativi se na novo pojavijo v drugi izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2014, dalje *SSKJ 2*) v primerjavi s prvo izdajo (1970–1991, dalje *SSKJ 1*), nato pa še v *Sprotnem slovarju slovenskega jezika*, v jezikovnih korpusih in na svetovnem spletu; pri tem smo v *SSKJ 2* zaznali opuščanje t. i. navezovalne razlage z *ženska oblika od*, ki je kazala očitno odvisnost od moškospolskega poimenovanja (denimo *raziskovalka* po *SSKJ 1* ‘ženska oblika od raziskovalec’, po *SSKJ 2* pa ‘ženska, ki se (poklicno) ukvarja z raziskovanjem’); gre torej za od moškega neodvisno razlago pomena s ključnimi besedami *uslužbenka*, *pripadnica*, *pristašinja*, *delavka*, *članica*, *strokovnjakinja*, *učenka*. Pri primerih morebitne odsotnosti ženskospolskih vzporednic k moškospolskim poimenovanjem pa smo skušali pojasniti vzroke.

² Pri tem gre za tvorbo s priponskim obrazilom *-na* in ne *-ična* (*gospodič-na*).

³ V slovenski besedotvorni teoriji o tvorbi feminativov sicer ni enotnega mnenja. Vidovič Muha (1997: 71) ugotavlja, da jih »verjetno lahko obravnavamo kot navadne izpeljanke iz samostalnika z besedotvornim pomenom ‘nosilka povezave’«. Pojasnjuje, da gre pri tvorbi feminativov za obraziljenje jedra skladenjske podstave in ne določujoče sestavine (Vidovič Muha 2011: 30). Tako zavrača pri Toporišiču očitno podrejanje tvorbe poimenovanj za ženske osebe poimenovanjem za moške, tudi ko gre za vzporedno tvorbo (z zamenjavo moškospolskega priponskega obrazila z ženskospolskim) (Vidovič Muha 2003: 180).

1 Odsotnost ženskospolskih poimenovanj bitij

1.1 Težavnejše vzporedne ženskospolske oblike

O omejeni tvorbi feminativov se je spraševalo precej jezikoslovcev, med njimi tudi Jože Toporišič (1981: 79–94) in Marija Jež (1997: 103). Slednji so se zdele vprašljive ženskospolske vzporednice k besedam *pešec*, *filharmonik*, *pisec*, *grafik*, a feminativi po *SP* k navedenim primerom že obstajajo: *peška*, *filharmoničarka*, *grafikinja* (po obeh izdajah *SSKJ* sicer *grafičarka*). Preseneča odsotnost feminativa *piska* v vseh jezikovnih priročnikih, glede na to, da *SSKJ 2* že ponuja feminative *besedilopiska*, *romanopiska*, *strojepiska*, jo pa zato najdemo v korpusnem gradivu *Gigafide*, potrjeno z 19 ustreznimi konkordancami.

Še posebej pa nas je k razmisleku spodbudil članek Jožeta Toporišiča (1981), po katerem tvorba feminativov v slovenščini ni vedno mogoča. Kot primer zadrege navaja samostalnika moškega spola *kosec* in *jedec*. S tega stališča, torej s stališča težav pri tvorbi feminativov, bi bilo treba pregledati vsa ustrezna moška priponska obrazila in še posamezne podstave, s katerimi so družljiva. Po pregledu ustreznih list v *Slovenski slovnici* (1976) so po Toporišiču⁴ ostali brez ustreznih ženskih parov z glagolsko podstavo *vodja* (možno je le *voditeljica*), *sluga* (možno *služkinja*), *govorec*, *jezdec*, *hvalec*, *igrc*, *videc*, *jedec* (imamo pa ob *lovcu* tudi *lovko*), *brivec*, *čenčač* (prim. *čenča ž*), *bahač*, *količ*, *gonič* (imamo pa *vodiča* in *vodičko*), *smrduh* (možno *smrdela?*), *ovaduh* (*ovaduhinja?*), *dremavh* (*dremavhlja?*), *spovednik*, *učenik* (imamo pa *svečenik* – *svečenica*), *postrežček* (žensko le *postrežnica*), *godrnjavs* (*godrnjavslja?*), *klatež*, *gulež* (*guležka?*). Pri tvorbah s pridevniško podstavo so brez ženskega para *hromec*, *butec*, *svojec*, *hudič* (*hudičela?*), *mladič*, *slabič*, *ordinarij*, *bedak*, *četverček* (vendar *dvojček* – *dvojčica*), *aristotelik* (prim. *alkoholičarka*), *dolgan* (*dolginka*), *grdun*, *debelko*, *rdečko* (vendar *naivko* – *naivka*), *grdavs* (*grdavslja?*), enako *grdavš*, *hudobnež* (*hudobnica*), *duhovitež*. Pri tvorbah iz samostalniške podstave so brez najbližjega para (ali sploh brez njega) *zemljepisec* (*zemljepisarka?*), *grafik* (*grafičarka*), *bombaš* (*bombašica?*), *kočijaž* (*kočijažinja?*), *burkež*, *prismodež* (ž. *prismoda*), *klarisinja*, *uršulinka*, *grbec* (*grbavka*), *bradač* (*bradačka?*). Seveda na ustrezni par ne moremo računati v primerih, kjer ga v resnici, tj. predmetno ni, na primer *klarisec* ali kaj podobnega h *klarisinji*; ponekod se pri parih pojavijo tudi pomenske razlike (Toporišič 1981: 92–93).

Spodnja preglednica prikazuje tista moškospolska poimenovanja oseb, za katera Toporišič (1981) meni, da ostajajo brez vzporednega feminativa; v nekaterih primerih sicer predlaga ženskospolske vzporednice (drugi stolpec), nekaj feminativov pa že ponujajo novejši jezikovni priročniki oz. korpusi (tretji stolpec).⁵

⁴ V vseh oklepajih do konca odstavka ob moškospolskih poimenovanjih bitij navajamo Toporišičeve predloge ženskospolskih vzporednic, njegove komentarje le-teh in morebitne pomisleke. Do njegovih pomislekov se v tem delu prispevka ne opredeljujemo.

⁵ V tretjem stolpcu so v ležečem tisku zapisana v priročnikih in korpusih potrjena ženskospolska poimenovanja, v pokončnem tisku pa naši predlogi oz. ugotovitve.

Preglednica 1: Omejena tvorba feminativov po Toporišiču

Moškospolsko poimenovanje bitja	Toporišičev predlog feminativa (1981)	Feminativ po novejših virih oz. ugotovitev pričujočega prispevka
<i>kosec</i>	/	<i>kosica</i>
<i>vodja</i>	<i>voditeljica</i>	<i>vodkinja</i>
<i>sluga</i>	<i>služkinja</i>	<i>sluginja</i>
<i>govorec</i>	/	<i>govorka</i>
<i>jezdec</i>	/	odsotnost ženskospolskega poimenovanja
<i>hvalec</i>	/	odsotnost moškospolskega poimenovanja v sodobnem jeziku
<i>igrč</i>	/	odsotnost ženskospolskega poimenovanja
<i>videc</i>	/	<i>vidkinja</i>
<i>jedec</i>	/	<i>jedka</i>
<i>brivec</i>	/	<i>brivka</i>
<i>čenčač</i>	<i>čenča</i>	<i>čenčačka</i>
<i>bahač</i>	/	<i>bahačka</i>
<i>količ</i>	/	odsotnost moškospolskega poimenovanja v sodobnem jeziku
<i>gonič</i>	/	<i>gonička</i>
<i>smrduh</i>	<i>smrdela?</i>	<i>smrduha, smrdulja</i>
<i>ovaduh</i>	<i>ovaduhinja?</i>	<i>ovaduhinja</i>
<i>dremavh</i>	<i>dremavhlja?</i>	<i>dremavhlja</i>
<i>spovednik</i>	/	odsotnost ženskospolskega poimenovanja
<i>učenik</i>	/	<i>učenica</i>
<i>postrežček</i>	<i>postrežnica</i>	odsotnost ženskospolskega poimenovanja
<i>godrnjav</i>	<i>godrnjavslja?</i>	<i>godrnjavslja</i>
<i>gulež</i>	<i>guležka?</i>	<i>guležka</i>
<i>klatež</i>	/	<i>klatežka/klatežinja</i>
<i>hromec</i>	/	<i>hromka</i>
<i>butec</i>	/	<i>butka</i>
<i>svojec</i>	/	<i>svojka</i>
<i>hudič</i>	<i>hudičela?</i>	<i>hudičevka</i>
<i>mladič</i>	/	<i>mladička</i>
<i>slabič</i>	/	<i>slabička</i>
<i>ordinarij</i>	/	<i>ordinarijka</i>
<i>bedak</i>	/	<i>bedakinja</i>
<i>četverček</i>	/	<i>četverčica</i>
<i>aristotelik</i>	/	<i>aristotelovka</i>
<i>dolgan</i>	/	<i>dolganka</i>
<i>grdun</i>	/	<i>grdunka</i>
<i>debelko</i>	/	<i>debelka</i>
<i>rdečko</i>	/	<i>rdečka</i>
<i>grdavs</i>	<i>grdavslja?</i>	<i>grdavsa</i>
<i>grdavš</i>	<i>grdavšlja?</i>	<i>grdavša</i>
<i>hudobnež</i>	<i>hudobnica</i>	<i>hudobnica</i>
<i>duhovitež</i>	/	<i>duhovitnica</i>

Moškospolsko poimenovanje bitja	Toporišičev predlog feminativa (1981)	Feminativ po novejših virih oz. ugotovitev pričujočega prispevka
<i>zemljepisec</i>	<i>zemljepisarka?</i>	<i>zemljepiska</i>
<i>grafik</i>	<i>grafičarka</i>	<i>grafikinja/grafičarka</i>
<i>bombaš</i>	<i>bombašica?</i>	<i>bombašica, bombašinja</i>
<i>kočijaž</i>	<i>kočijažinja?</i>	<i>kočijažinja</i>
<i>burkež</i>	/	<i>burkežinja</i>
<i>prismodež</i>	<i>prismoda</i>	<i>prismoda</i>
<i>grbec</i>	<i>grbavka</i>	<i>grbavka</i>
<i>bradač</i>	<i>bradačka?</i>	odsotnost ženskospolskega poimenovanja

1.2 Utemeljitve predlaganih ženskospolskih vzporednic

Po pregledu že navedenih jezikovnih priročnikov in korpusov ugotavljamo, da lahko ugotovitve v grobem strnemo v dva sklopa. V prvem predstavljamo ženskospolske vzporednice, ki jih je bodisi mogoče najti v jezikovnih priročnikih bodisi njihovo rabo izpričujejo korpusi. V drugem sklopu razmišljamo o ženskospolskih vzporednicah, ki jih v jezikovnih virih ni mogoče najti zaradi a) časovne zaznamovanosti moško- in ženskospolske oblike, b) pragmatične omejitve za ženskospolsko poimenovanje, c) odsotnosti moškospolskega poimenovanja, č) v jeziku že uveljavljenih poimenovanj, ki se nanašajo na oba spola, d) delovanja drug(ačn)ega para.

1.2.1 Prvi sklop: obstoječe ženskospolske vzporednice

Feminativi, ki jih zasledimo v jezikovnih priročnikih in v korpusih

V prvo skupino smo uvrstili enaindvajset feminativov, ki jih je mogoče najti v vsaj enem od navedenih jezikovnih priročnikov in katerih rabo potrjuje vsaj eden od korpusov. Sem sodijo naslednji feminativi:

1. *Kosica* je v *SSKJ 2* 'ženska, ki kosi (travo)', potrjuje jo tudi korpus *Gigafida* z 233 konkordancami. Sicer niso vse relevantne, jih pa je dovolj, da potrdijo rabo navedenega leksema, denimo:

Vsi, ki ste redno sledili zapisom o mednarodni tekmi koscev in kosic v Sarntalu, ste lahko ugotovili, da pri nas deluje zadeva na prostovoljni ravni.

2. *Sluginjo* najdemo v obeh izdajah *SSKJ* (nekdanj 'ženska, ki v kaki ustanovi, podjetju opravlja pomožna dela') in v *SP* (kot feminativno podiztočnico k *slugi*). V korpusu *Gigafida* je sicer ob iskalnem pogoju *sluginja* mogoče najti le tri konkordance, npr.:

Z mamo sta stanovala ob šoli pri njegov babici, ki je bila sluginja na takratni osnovni šoli železničarske kolonije.

3. *Govorka* je v rabi že dokaj ustaljena, kar dokazuje 138 konkordanc po korpusu *Gigafida*, zabeležena pa je tudi v jezikovnih priročnikih (*SSKJ 2* in *SNB* kot 1. 'ženska, ki govori, pripoveduje'; 2. 'ženska, ki zna spretno govoriti, pripovedovati' s podpomenom 'ženska, ki neposredno podaja v javnosti sestavek o kaki stvari', v *SP* kot feminativ h *govorcu*).
4. Že *SSKJ 1* navaja besedo *vidkinja* kot 'žensko obliko od vidca', druga izdaja slovarja pa jo razlaga kot 'žensko, ki na osnovi kakih znakov vidi neznane, prihodnje stvari'. Kot ženskospolsko vzporednico k *vidcu* jo ponuja tudi *SP*, po *Gigafidi* pa zanjo najdemo 94 pojavitev.
5. Feminativ *jedka* že navaja *SP* kot podiztočnico k *jedcu*, ne najdemo pa je v nobeni izdaji *SSKJ* (samo kot 'sredstvo za jedkanje'). Zato pa jo potrjuje korpus *Gigafida* z 61 pojavitvami ob iskalnih pogojih občno ime, samostalnik ženskega spola v ednini, živost (s tem smo izločili pridevniške konkordance), denimo:
Tile trije kozarci so bili enkrat hrana. Dokaz je pri jedki in pri kuharju.
6. *Brivka* je po obeh izdajah *SSKJ* 'ženska, ki se poklicno ukvarja z britjem in striženjem las', kot ženskospolsko vzporednico k *brivcu* pa jo navaja tudi *SP*. Najdemo jo v *Standardni klasifikaciji poklicev*, korpus *Gigafida* pa sicer zanjo ponuja le štiri pojavitve, npr.:
Nato sem še enkrat zbral pogum in spretno brivko zaprosil še za masažo lasišča.
7. *Bahačka* je zabeležena v obeh izdajah *SSKJ* kot 'ženska, ki se (rada) baha', v *SP* pa nastopi kot feminativ k *bahaču*. Ponujata jo korpus *Gigafida* s tremi konkordancami in *Nova beseda* z eno:
Nočem, da me oceni kot razsipnico ali bahačko.
8. *Gonič* je po obeh izdajah *SSKJ* večpomenka: 1. 'kdor goni, vodi živino: postal je gonič pri karavani'; 2. 'večji lovski pes, navadno lisast' s podpomenom lov. 'pes, ki ob zasledovanju divjadi laja'. V enakem pomenu nastopi v *SP*. Ženskospolske vzporednice ne ponuja noben slovarski priročnik, jo pa zato najdemo v korpusu *Gigafida* s tremi konkordancami, a vse nastopijo v drugem navedenem pomenu, denimo:
Nov dom tokrat potrebuje triletna Lili, rodovniška posavska gonička.
9. Jezikovni priročniki (obe izdaji *SSKJ*, *SP*) kot feminativ k *smrduhu* ponujajo *smrduho* (po obeh *SSKJ* slabš. 'ženska, ki smrdi'), tudi *smrduljo*. Korpus *Gigafida* potrjuje obe: za *smrduho* (ob pogoju, da gre za samostalnik ženskega spola, ne moškospolsko poimenovanje v roditelstvu, tožilniku ali v imenovalniku dvojine) ponudi 27 konkordanc, za *smrduljo* pa šest. Toporiščev predlog *smrdela* beleži le Pleteršnikov slovar, zato predpostavljamo, da ima kot arhaizem manjšo možnost rabe v sodobnem jeziku.
10. *SSKJ 1* navaja *ovaduhinjo* kot 'žensko obliko od ovaduha' (v drugi izdaji je razložena kot 'ženska, ki sporoča nadrejenim o dejanjih kake osebe z namenom škodovati ji'), zabeležena je tudi v *SP* kot feminativ k *ovaduhu*. Potrdi jo tudi korpus *Gigafida* z 21 konkordancami.

11. *SP* navaja feminativ *godrnjavslja* h *godrnjavsu*, v obeh *SSKJ* pa v pomenu 'kdor (rad) godrnja' oz. 'ženska, ki (rada) godrnja' nastopata *godrnjavec* in *godrnjavka*. *Godrnjavslja* je sicer v korpusu *Gigafida* zabeležena le z eno konkordanco, a glede na zastopanost v jezikovnem priročniku lahko potrdimo Toporišičev predlog.
12. Feminativ *klatežka* v pomenu 'potepuhinja, pohajkovalka' ponovno navaja samo *SP*, najti pa ga je mogoče tudi v korpusu *Gigafida*, in to s petimi pojavitvami (tri konkordance korpus izpiše ob geslu *klatežinja*).
13. *SSKJ 1* navaja *hudičevko* v pomenu 'ženska oblika od hudič', v drugi izdaji pa jo razlaga kot večpomenko: 1. rel. 'duhovno bitje ženskega spola, ki biva zunaj vidne narave in pooseblja zlo' s podpomenom star. 'čarovnica'; 2. ekspr. 'zlobna, hudobna ženska' (z drugim pomenom nastopa tudi *hudičela*). Tudi v *SP* je *hudičevka* zabeležena kot ženskospolska podiztočnica k *hudiču*, korpus *Gigafida* pa jo potrjuje s kar 591 pojavitvami.
14. Kot 'ženska oblika od mladič(ek)' je v *SSKJ 1* zabeležena *mladička*, v drugi izdaji pa je razložena kot 'žival ženskega spola v prvem obdobju življenja'. Kot feminativ k *mladiču* jo navaja tudi *SP*, korpus *Gigafida* pa njeno pojavnost (ob iskalnih pogojih občno ime, samostalniki ženskega spola, živost) potrjuje s 1087 konkordancami.
15. Že *SSKJ 1* navaja *slabičko* s pomensko razlago 'ženska oblika od slabič'; v *SSKJ 2* nastopa ob kvalifikatorju nav. ekspr. in v pomenu 'neodločna, omahljiva ženska'. Tudi *SP* *slabičko* navaja kot ženskospolsko vzporednico k *slabiču*, korpus *Gigafida* pa jo beleži z desetimi pojavitvami, npr.:

Toda nobeden od teh razlogov ni tako velik, da bi upravičeval nenaden sestop, ki ji zato po mnenju praktično vseh političnih analitikov v ameriških medijih v prihodnosti zapira vrata na vidnejše položaje, saj se je bo vedno držala oznaka slabičke.
16. *SSKJ 1* navaja *bedakinjo* v pomenu 'omejena, neumna ženska', označeno s kvalifikatorjem ekspr., redko (enako v *SSKJ 2*, le brez oznake redko). Kot feminativ k *bedaku* pa je *bedakinja* zabeležena tudi v *SP*. Po korpusu *Gigafida* pa zasledimo sedem pojavitev:

Medtem ko se jezim nase, kadar mi uide kakšen bedak, se bedakinjo pravzaprav še najbolj počutim sama.
17. *SP* kot feminativ k *četverčku* beleži *četverčico*, ne najdemo pa je v nobenem drugem jezikovnem priročniku. Korpus *Gigafida* ob geslu *četverčica* ponudi sedem pojavitev, npr.:

Seveda se ji sprva ni niti sanjalo, da nosi četverčice.
18. *Rdečko* je v obeh *SSKJ* 'žival rdečkasto rjave barve, navadno vol, konj'. V slovarjih pa je zabeležena tudi *rdečka* kot 1. 'rdečkasto rjava žival, navadno krava' s podpomenom 'rdeča mravlja'; 2. mn. 'nalezljiva bolezen z rdečkastimi izpuščaji na koži, ki se pojavlja zlasti pri otrocih'. V enakem pomenu obe besedi nastopata tudi v *SP*. Korpus *Gigafida* pa ob naprednem iskanju (občno ime, samostalniki ženskega spola v ednini, živost) izpiše 17 konkordanc.

19. *Hudobnica* v pomenu 'hudobna ženska' nastopa v obeh izdajah *SSKJ*, kot feminativ k *hudobnežu* pa jo beleži tudi *SP*. Korpus *Gigafida* zanj ponudi 52 konkordanc.
20. Že *SSKJ 1* beleži *grafičarko* v pomenu 'ženska oblika od grafik ali grafičar', v *SSKJ 2* pa je *grafičarka* razložena kot 1. 'ženska, ki dela grafike'; 2. 'delavka v grafični, tiskarski industriji'. Kot feminativ h *grafičarju* jo ponuja tudi *SP*, korpus *Gigafida* pa njeno pogostnost potrdi s 143 konkordancami. *SP* pa ob moškospolskem *grafiku* ponuja feminativno podiztočnico *grafi-kinja*, za katero pa korpus ne beleži pojavitev.
21. Ženskospolsko obliko k *duhovitežu* ponuja samo *SP*, tj. *duhovitnica*. Ne beležita je *SSKJ* (nobena izdaja) in korpus *Gigafida*, zato pa en primer rabe najdemo v korpusu *Janes*:
Publicistka, pesnica, prevajalka, duhovitnica, modrijanka Milic prejela prvo nagrado.

Feminativi, ki jih zasledimo samo v jezikovnih priročnikih

V drugo skupino smo uvrstili osem feminativov, ki jih najdemo samo v katerem od jezikovnih priročnikov:

1. *SSKJ* v obeh izdajah beleži samo samostalnik moškega spola *čenčač* v pomenu 'kdor (rad) čenča', kar je sicer presenetljivo, saj *čenčanje* stereotipno velja za tipično žensko dejavnost. Feminativ *čenčačka* najdemo v *SP* kot podiztočnico k *čenčaču*, korpusa *Gigafida* in *Janes* pa zanj ne izpišeta pojavitev. Toporišičev predlog *čenča* se ne zdi utemeljen, saj gre za klepetavo osebo nasploh, ne nujno žensko.
2. *SP* je edini jezikovni priročnik, ki navaja feminativ k moškospolski obliki *dremavh*, tj. *dremavhlja*. Po korpusih *Nova beseda*, *Kres*, *Janes* in *Gigafida* pa zanj ne najdemo pojavitev.
3. *Guležka* je tisti feminativ, ki ga ob moškospolskem *guležu* (šol. žarg. 'kdor se uči na pamet') navaja *SP*, ne najdemo pa je v nobenem drugem jezikovnem priročniku in ne v rezultatih korpusne analize.
4. Tudi *hromko* kot ženskospolsko podiztočnico h geslu *hromec* najdemo samo v *SP*, drugi jezikovni priročniki feminativa ne navajajo, prav tako ga ne zasledimo v korpusih *Gigafida*, *Nova beseda*, *Janes* in *Kres*.
5. *Grdunko* ponujata *SSKJ 1* in *SSKJ 2* v pomenu ekspr. 'malopridna, malovredna ženska', najdemo jo lahko tudi v *SP* kot feminativno podiztočnico h *grdunu*. Po korpusih *Gigafida*, *Nova beseda*, *Janes* in *Kres* pa je ni mogoče zaslediti.
6. *Zemljepisko* kot feminativ k *zemljepiscu* lahko zasledimo le v *SP*, ne najdemo pa je v nobeni izdaji *SSKJ* in korpusih.
7. Samo *SP* navaja feminativ *burkežinja* ob moškospolskem *burkežu* (po obeh *SSKJ* 'kdor (rad) uganja burke' s podpomenom 'kdor poklicno zabava gledalce z burkami'). Za *burkežinjo* pa korpusa *Gigafida* in *Janes* ne ponujata pojavitev.

8. *Ordinarijko* kot feminativ k *ordinariju* navaja samo *SP*, korpusi pa zanj ne ponujajo konkordanc.

Feminativi, ki jih zasledimo samo v korpusih

V tretjo skupino sodijo trije feminativi, ki jih ni v nobenem jezikovnem priročniku, njihovo rabo pa nakazujejo korpusi:

1. Feminativa k *butcu* ne ponuja noben jezikovni priročnik, zato pa najdemo dve pojavitvi v korpusu *Janes* in eno relevantno⁶ pojavitev v korpusu *Gigafida* za geslo *butka*:

Sem pač butka posebne vrste.

2. Tudi k *svojcu* ne najdemo feminativa v jezikovnih priročnikih, zato pa za *svojko* v korpusu *Gigafida* zasledimo sedem konkordanc, v korpusu *Janes* šest in v *Kresu* dve:

V mrzlih poznojesenskih dneh smo imeli tudi delavnico – »izdelovanje iz gline«, ki jo je vodila Lučka Šičarov, ki je svojka ene izmed naših stanovalk.

3. Noben jezikovni priročnik ne ponuja feminativa k *bombašu*. Zato pa *Gigafida* ponudi sedem konkordanc za *bombašico* in dve za *bombašinja*, *Kres* eno konkordanco za *bombašinja*, *Nova beseda* pa štiri za *bombašico*, npr.:

Presenetljivo je, da so bile tovarišice pogosto kot bombašice in jurišnice še bolj korajžne kot fantje.

»Bombašinja« v zapor.

1.2.2 Drugi sklop: odsotnost ženskospolskih vzporednic

Časovna zaznamovanost moško- in ženskospolskega poimenovanja

Ugotavljamo, da so že nekatera moškospolska poimenovanja po jezikovnih priročnikih časovno zaznamovana, zato ne preseneča, da se tudi vzporedno ženskospolsko poimenovanje v sodobnem jeziku ni uveljavilo. Takšna sta dva primera:

1. *Igrc* po *SSKJ 1* in *SSKJ 2* pomeni 'godec, muzikant', označen pa je s kvalifikatorjem *star*. Verjetno so ženske v tej vlogi redko nastopale ali sploh ne, zato se poimenovanje zanje ni oblikovalo. Izraz najdemo že v *Pleteršnikovem* slovarju, kjer se avtor sklicuje na *Megiserja*, *Miklošiča* in tudi *Trubarja*.
2. *Učenik* je starinski izraz za učitelja (oba *SSKJ*, *SP*). Ženskospolsko vzporednico *učenica* v pomenu 'učiteljica' zasledimo v *Pleteršnikovem* slovarju, ne najdemo pa je v novejših jezikovnih priročnikih in korpusih.

⁶ Pojavitev je sicer 21, vendar gre v preostalih primerih bodisi za lastno ime bodisi za moškospolsko obliko *butko* v različnih sklonih.

Odsotnost ženskospolskega poimenovanja

Nekaj moškospolskih poimenovanj pa ostaja brez ustrezne ženskospolske vzporednice. Razlogi za to so različni: o biološko pogojeni odsotnosti govorimo, kadar gre za navezanost na biološko tipične lastnosti ženskih oz. moških človeških bitij. Kadar moškospolske oblike ne najdemo v nobenem od novejših jezikovnih priročnikov (*SP*, *SSKJ 1*, *SSKJ 2*, *SNB*, *Sprotni slovar slovenskega jezika*), govorimo o odsotnosti moškospolske oblike v sodobnem jeziku. Ob družbenozgodovinsko pogojeni odsotnosti pa mislimo na zgodovinska dejstva, ki kažejo na odsotnost žensk v prenekaterih dejavnostih – gre za žensko netipične poklice. Brez ženskospolske vzporednice tako ostajajo:

1. Feminativa k moškospolskemu samostalniku *jezdec* ne navaja noben jezikovni priročnik, prav tako ženskospolske oblike ne beleži korpus *Gigafida*. Odsotnost ženskospolske vzporednice je najbrž družbenozgodovinsko pogojena, saj ženske v tej vlogi niso pogosto nastopale, ampak gre za tipično moško opravilo. Kljub temu pa preseneča v jeziku že uveljavljena *jahačica*, katere rabo ob tem, da jo najdemo v jezikovnih priročnikih, potrjujejo tudi korpusi.
2. *Spovednik* je po obeh *SSKJ* 'duhovnik, ki spoveduje'; v tem primeru je odsotnost ženskospolske vzporednice družbenozgodovinsko pogojena, saj tega navadno ni opravljala (ne opravlja) ženska. Sta pa ženskospolski obliki *duhovnica* in *župnica* že zabeleženi v novejših jezikovnih priročnikih (*župnica* v *SSKJ 2*, *duhovnica* pa ob tem še v *SP*). *Spovednica* po vseh jezikovnih priročnikih za zdaj označuje le prostor.
3. *Postrešček* je po obeh *SSKJ* 'kdor se poklicno ukvarja s prenašanjem prtljage'. Tudi tu je odsotnost feminativa družbenozgodovinsko pogojena, saj je to opravilo še zmeraj bolj v domeni moških, najbrž tudi zaradi telesnih zmogljivosti. Toporišičev predlog *postrežnica* pomensko ni ustrezen, saj gre za feminativ k *postrežniku*, ki pomeni star. 1. 'služabnik, zlasti za osebno strežbo'; 2. '(bolniški) strežnik' (*postrežnica* pa 1. 'ženska, ki občasno pomaga pri gospodinjskih delih'; 2. star. 'služabnica, zlasti za osebno strežbo; strežnica'; 3. star. '(bolniška) strežnica').
4. V jezikovnih priročnikih (*SSKJ 1*, *SSKJ 2*, *SP*) se pojavi samo moškospolska oblika *kočijaž* 'voznik kočije'. Odsotnost ženskospolske vzporednice je zagotovo družbeno pogojena. Eno pojavitev ob geslu *kočijažinja* najdemo v korpusu *Gigafida* in eno v *Novi besedi*; po *Kresu* in *Janesu* ni zadetkov: *Kočijažinja* je nestrpno kobilo trdno potegnila za povodec in jo prisilila naravnost po ozki gozdni poti proti najbolj pravičnemu gradu sveta.
5. Predvidevamo, da je odsotnost ženskospolske ustreznice pri *bradaču* biološko in sociološko pogojena – *brada* v pomenu 'dlakava rast na obrazu' namreč ni nekaj običajnega pri ženski.

Odsotnost moško- in ženskospolskega poimenovanja

Pri naslednjih dveh poimenovanjih pa v sodobnem jeziku niti moškospolska oblika ni uveljavljena oz. se rabi le redko:

1. Besede *količ* kot poimenovanja moške osebe v pomenu 'delavec, ki vtika kole v zemljo' ne navaja noben jezikovni priročnik (samo 'manjšalnica od kol' po obeh *SSKJ*), zato odsotnost ženskospolske vzporednice ne preseneča. Gre za delitev dela – kmečkih opravil – v ruralnem okolju, ki je temeljila na telesni zmogljivosti.
2. Beseda *hvalec* v pomenu 'kdor se (rad) hvali' je v *SSKJ 1* zaznamovana z oznako redko, *SP* pa je sploh ne beleži. Korpus *Gigafida* kaže, da se v glavnem rabi kot priimek *Hvalec*. Zato niti ni nenavadno, da se ženskospolska vzporednica ni uveljavila, saj tudi obče poimenovanje moškega spola ni prav pogosto v vsakdanji rabi:

Verjetno najmočnejša je pesem Slava in večnost, saj v njej vzplami popolni pesnik, ki je bodrilec, svetlometnik, predvsem pa podsmehovalec, zasmehovalec in nikakor hvalec.

Poimenovanja, ki se nanašajo na oba spola

Zanimive so tudi že ustaljene oblike, ki niso podvržene besedotvornemu algoritmu, temveč se pojavljajo »nesistemsko«, npr. tiste, ki jih oblikoslovno umeščamo v 2. moško sklanjatev (*vodja, baraba, pavliha, prismoda ...*), saj izkazujejo dvospolskost v obči in strokovni rabi. Peter Weiss ugotavlja (2014: 165), da je v jeziku pri mnogo uporabnikih še posebej izrazita spolska občutljivost, zaradi česar se večja potreba po tvorjenju in uporabljanju feminativov. Avtor vztraja, da mora zanje jezikoslovna stroka prispevati znanje, gradivo in načine z opisi postopkov, ki omogočajo tovrstno izražanje. V tej smeri s svojimi predlogi feminativov razmišlja tudi Janez Dular (2014: 16). Helena Dobrovoljc (b. l., 2014) pa opozarja, da se za tista imena poklicev, kjer ženska oblika ni uveljavljena, navadno uporabijo moške oblike. Danes, ko je možnosti za ugotavljanje rabe precej več, se še v večji meri držimo načela, da ne normiramo oblik, ki se pojavljajo zaradi želje posameznika ali potrjujejo le v enem, dveh pisnih virih. Zasledili smo dva tovrstna primera: *vodja* in *prismoda*.

1. Predlagamo varianto *vodkinja* – beleži jo le korpus *Gigafida* s sedmimi pojavitvami, denimo:

Vodkinja Mateja Černic je bila nagrajena za najboljšo izbiro programa.

Vendarle pa obe izdaji *SSKJ* že ponujata zloženke *pevovodkinja, poslovodkinja, računovodkinja*, ki vsebujejo sestavino *vodkinja* (kot ugotavlja že Weiss 2014: 167; Heleni Dobrovoljc (2014) pa se oblika *vodkinja* sicer sistemsko zdi upravičena, a malo rabljena.).

2. *Prismodež* je po *SSKJ 1* in *SSKJ 2* slabš. 'nespameten, neumen moški'. Ženskospolske oblike ne ponuja noben jezikovni priročnik (le v enakem pomenu *prismojenka* k *prismojencu*). Toporišičev predlog *prismoda* se nam

glede na pomensko razlago slabš. 'nespameten, neumen človek' sicer ne zdi najboljši, saj gre za osebo nasploh.

Feminativ se ni oblikoval/rabil, ker je začel delovati drug(ačen) par

Pri nekaterih primerih neuveljavljenost ženskospolske vzporednice ne preseneča, saj se je v jezikovni rabi uveljavil drug(ačen) par, denimo:

1. *Aristotelik* je po obeh izdajah SSKJ filoz. 'pristaš filozofske smeri, ki temelji na osnovnih načelih Aristotelove filozofije'. Ženskospolske ustreznice ne navaja noben jezikovni priročnik. V enakem pomenu kot *aristotelik* nastopa v *SP aristotelovec*, h kateremu pa je zabeležen feminativ *aristotelovka*; za slednjo samo *Gigafida* ponudi eno konkordanco:

»Ko ste goljufici *Aristotelovka* in Rižnarca videli, da ni več pomoči, prikrivati sleparstvo, hočete v vodo skočiti, najprej v Savo, katera se jima je menda premrzla zdela, potem pa v Blejsko jezero, ki pa jima je morebiti pregloboko bilo. Zato ste si premislili.«

2. *Dolgan* je v obeh SSKJ starinski izraz za *dolgina* (po *SP* redko 'dolgin'). K *dolginu* po jezikovnih priročnikih že obstaja ženskospolska vzporednica *dolginka*, zato bi podobno predlagali za *dolgana*, torej feminativ *dolganka* – sicer je ne potrjuje noben jezikovni priročnik in tudi ne korpusi, a to niti ni presenetljivo, če upoštevamo časovno zaznamovanost moškospolskega poimenovanja.
3. Po obeh izdajah SSKJ in po *SP* je *debelko* označen s kvalifikatorjem šalj. in razložen kot 'debel človek' (v enakem pomenu in ob enakem kvalifikatorju sicer nastopata še *debelinko* in *debelinka*). Predlagamo feminativ *debelka*, ki ga korpus *Gigafida* potrdi le z eno⁷ konkordanco:

Mogoče bi bilo preokrutno, da bi govorili o slovenski *debelki*, *debeluški*, *debeluharici*, pri kateri sta višina in salo edina atrakcija, ki pa se dobro prodaja.

4. *Grdavs* je po obeh SSKJ in *SP* slabš. 'grd, neprikupen človek', noben jezikovni priročnik pa ne navaja ženskospolske oblike. K različici *grdavš* pa *SP* ponuja feminativ *grdavša*, zato podobno predlagamo za feminativ h *grdavs*, torej *grdavsa*. Slednjo je mogoče zaslediti tudi po korpusu *Gigafida*, in sicer z osmimi pojavitvami, in po korpusu *Janes* z eno.
5. *Grbec* v obeh izdajah SSKJ nastopa v pomenu 'grbavec'. Slednjemu ustreza feminativ *grbavka*, ki ga beleži tudi *SP*. *Grbavka* je po korpusu *Gigafida* potrjena z 20 konkordancami, po *Kresu* s petimi in *Nova beseda* s tremi.

⁷ Pojavitev ob iskalnem pogoju *debelka* je sicer 24, vendar gre v preostalih primerih bodisi za lastno ime bodisi za moškospolsko obliko *debelko* v različnih sklonih.

1.2.3 Sklep

Analiza dokazuje, da k primerom, za katere po Toporišču ni mogoče najti ženskospolske ustreznice (sicer je razprava iz leta 1981), v sodobnem knjižnem jeziku feminativi že obstajajo ali pa njihovo obliko lahko predvidimo. Veliko feminativov je ponudil že *SP* (kjer je bil sicer prav Toporišč najbolj tvoren): *bahačka, bedakinja, brivka, govorka, grbavka, grdunka, hudičevka, hudobnica, mladička, ovaduhinja, prismojenka, rdečka, slabička, sluginja, smrduha, vidkinja* (vsi navedeni primeri tudi v obeh izdajah *SSKJ*), *aristotelovka, burkežinja, čenčačka, četverčica, dremavhlja, duhovitnica, godrnjavslja, grafikinja* (v drugih priročnikih *grafičarka*), *guležka, hromka, jedka, klatežka, ordinarijka, zemljepiska*. S korpusno analizo smo potrdili, da je raba nekaterih med njimi (npr. *govorka, mladička, vidkinja*) že dokaj pogosta, drugi pa se v vsakdanji rabi šele uveljavljajo (z manj kot desetimi konkordancami *sluginja, brivka, bahačka, svojka, četverčica*). Šele v *SSKJ 2* je mogoče najti feminativ *kosica* k moškospolskemu *koscu*, samo po korpusih *Gigafida, Kres* in *Nova beseda* pa zasledimo naslednje: *bombašica* in *bombašinja, butka, debelka, gonička, grdavsa, svojka, vodkinja*.

Ugotavljamo, da je odsotnost ženskospolske vzporednice k moškospolskemu poimenovanju družbenozgodovinsko pogojena pri naslednjih primerih: *jezdec, igrc, kočijaž* (čeprav po korpusu *Gigafida* že *kočijažinja* z eno konkordanco), *spovednik, postrešček*. Navadno teh poklicev oz. opravil niso opravljale ženske. Biološko pogojena je odsotnost feminativa k *bradaču*. Hkrati pa opažamo, da so nekatera moškospolska poimenovanja oseb, h katerim po Toporišču ne obstaja ustrezeni feminativ, v nekaterih jezikovnih priročnikih označena s kvalifikatorji redko (*hvalec* v *SSKJ 1*) ali star. (*učenik* po obeh izdajah *SSKJ* in po *SP*, a pri Pleteršniku tudi *učenica* v pomenu 'učiteljica'); *količ* v pomenu 'delavec, ki vtika kole v zemljo' pa je zabeležen samo v Pleteršnikovem slovarju. Ta poimenovanja so v sodobnem jeziku neuveljavljena (to je potrdila tudi korpusna analiza), zato morda niti ne preseneča odsotnost ustrezne ženskospolske vzporednice.

2 Feminativi v drugi izdaji SSKJ

2.1 Primerjava prve in druge izdaje slovarja

Analiza gradiva obeh izdaj slovarja kaže, da *SSKJ 2* ponudi 291 feminativov, ki jih v *SSKJ 1* ni. 103 (35 %) izpisani feminativi so nastali z zamenjevalnim načinom (*bralec – bralka*), pri katerem nekateri jezikoslovci, denimo Ada Vidovič Muha, vidijo očitno podrejanje tvorbe poimenovanj za ženske osebe poimenovanjem za moške. Preostalih 188 (65 %) feminativov je tvorjenih z dodajalnim načinom (*učitelj – učiteljica*). Opažamo tudi pojavnost t. i. vzporednih ali konkurenčnih obrazil (pri istopomenskih tvorjenkah ob isti podstavi nastopijo različna priponska obrazila): *adutka/adutinja, dekanja/dekanka/*

dekanica, ekspertinja/ekspertka, investitorica/investitorica, koordinatorka/koordinatorka, selektorka/selektorica.

Ugotavljamo, da se 207 izpisanih feminativov na novo pojavi v SSKJ 2, medtem ko je v SSKJ 1 zabeleženo le moškospolsko poimenovanje. Taki so feminativi *akterka, analitičarka, animatorica, anketarka, antropologinja, aranžerka, astrologinja, astronautka, atašejka, balinarka, bančnica, basistka, bobnarka, cenilka, častnica, darkerica, davkarica, davkoplačevalka, dekanja, dekanka, deskarka, diabetičarka, dialektologinja, dietetičarka, domorodka, donatorka, dramatičarka, dramaturginja, ekologinja, ekspertinja, ekspertka, enologinja, epidemiologinja, estetinja, etnologinja, finančnica, folkloristka, frajerka, galeristka, genialka, geografinja, geometrinja, gospodarstvenica, gostinka, govorka, grafologinja, gurmanka, harmonikarka, homeopatinja, humoristka, imitatorica, improvizatorica, inovatorica, intervjuvanka, investitorica, investitorica, iskalka, karieristka, karikaturistka, kinologinja, kitaristka, klimatologinja, klovnesa, kmetovalka, knjigarka, komičarka, koncesionarka, kongresnica, konservativka, konzervatorica, koordinatorka, koordinatorka, koproducentka, korektorica, korepetitorica, kosica, krajanka, kriminalistka, krmarka, kronistka, kršilka, kršiteljica, lončarka, magistrica, mediatorica, menedžerka, mentorica, migrantka, mikrobiologinja, milijarderica, moderatorica, motoristka, muzikologinja, načrtovalka, navdušenka, navijačica, nečlanica, nomadka, nudistka, oboistka, očitnica, odpadnica, odvisnica, onesnaževalka, opremljevalka, osmoljenka, osnovnošolka, ostrostrelka, parlamentarka, plenilka, piflarka, podložnica, podpisovalka, pogajalka, pohodnica, pokončnica, politologinja, porabnica, poročnica, poslovica, posnemovalka, pospeševalka, pošiljateljica, potapljačica, potrošnica, povzpetnica, požiralka, praktičarka, praktikantka, pravobranilka, pregledovalka, prfoksa, prijaviteljica, pripornica, pritožnica, producentka, projektantka, promotorka, protestnica, prvokategorica, psihoanalitičarka, psihoterapevtka, računalničarka, radijka, razgaljenka, rekreativka, rektorica, restavratorka, revizorka, saksofonistka, samohodka, scenografinja, seksologinja, selektorica, selektorka, siromakinja, slovenistka, snemalka, soavtorica, sočlanica, sodržavljanka, soimenjakinja, someščanka, sourednica, spodbujevalka, sprejemalka, stilistka, suhica, supervizorka, svatinja, svobodnjakinja, šamanka, šarmerka, škofinja, šolnica, teoretičarka, tožljivka, utemeljiteljica, vampirka, varnostnica, vegetarijanka, velejostrica, vinogradnica, violistka, violončelistka, vlagateljica, vnašalka, vodnarka, vokalistka, vpisnica, vremenarka, vremenoslovka, vrtnarka, tehnologinja, televizijka, zahodnjakinja, zalezovalka, zapisovalka, zapustnica, zasledovalka, zaslužkarica, zasvojenka, zbirateljica, zdravilka, zeliščarka, žirantka, župnica.*

Za 73 feminativov, ki se na novo pojavijo v SSKJ 2, pa v prvi izdaji ni mogoče zaslediti niti moškospolskega poimenovanja; torej se obe, žensko- in moškospolsko poimenovanje osebe pojavita šele v drugi izdaji. Sem sodijo feminativi *abrahamovka, adutinja, adutka, akcentologinja, alternativka, andragoginja, anoreksičarka, bajsa, besedilopiska, bioenergetičarka, biseksualka, blogerka, bulimičarka, centristka, deloholičarka, didžejka, dizajnerka, dobrodelnica, donorka, estradnica, fizičarka, folklorica, frendica, gurujka,*

imenoslovka, japijka, kolumnistka, komunikologinja, krasoslovka, krupjejka, lobistka, marginalka, mirovnica, naglasoslovka, naravovarstvenica, narečjeslovka, negativka, nevrobiologinja, nominiranka, numerologinja, nutricionistka, obramboslovka, obrobnica, okoljevarstvenica, oskarjevka, pankerica, perfekcionista, performerka, piarovka, podprvakinja, pozitivka, presnojedka, pulmologinja, refleksologinja, refleksoterapevtka, rejverka, rimokatoličanka, rolarka, rokerica, sokrajanka, someljejka, somentorica, sovoditeljica, tekstopiska, tetraplegičarka, tonematičarka, varstvoslovka, veganka, videoumetnica, videastka, vizažistka, zdraviteljica, žurerka.

Eno moškospolsko poimenovanje najdemo le v *SP* (*abraham* kot 'petdesetleten moški', v *SSKJ*, 2. izdaja, tudi *abrahamka*), eno pa (samo) v Pleteršnikovem slovarju (*kratkolasec* – v *SSKJ*, 2. izdaja, pa tudi *kratkolaska*).

2.2 Feminativi kot odsev družbene vloge žensk

Nekateri novi primeri ženskospolskih poimenovanj oseb kažejo na uveljavljanje žensk v poklicih in drugih dejavnostih, ki so jih sprva po tradicionalni delitvi na ženska in moška dela opravljali le moški, denimo *bančnica, gospodarstvenica, računalničarka, vinogradnica*. Med področja, kjer je bila zastopanost žensk nizka in ki so veljala za izrazito moško domeno, uvrščamo menedžment, znanost, gradbeništvo, politiko, policijo in vojsko (Krajnc 2013: 38–42). Nova poimenovanja pa kažejo vse opaznejšo vlogo žensk prav na teh področjih: v menedžmentu (*menedžerka*), politiki (*centristka, kongresnica, parlamentarka*), policiji (*kriminalistka*) in vojski (*častnica, poročnica*). Ženske se uveljavljajo kot strokovnjakinje na različnih področjih (*akcentologinja, imenoslovka, krasoslovka, pulmologinja, slovenistka*), pogosto zavzemajo vodilne položaje v različnih institucijah (*dekanka, rektorica*). Jezik vse bolj izkazuje stalno prisotnost žensk v športu (*balinarka, deskarka, potapljačica*) in glasbi (*bobnarka, didžejka, harmonikarka, kitaristka, oboistka, vokalistka*), odseva njihove navade in način življenja (*veganka, vegetarijanka, nomadka*) ter kaže na njihovo aktivnost v aktualnem družbenem dogajanju (*protestnica, potrošnica*). Novost so tudi ženskospolska poimenovanja horoskopskih znamenj (*vodnarka, bikica, rakica, strelka, škorpionka, levinja*).

3 Feminativi v *Sprotnem slovarju slovenskega jezika*

Feminativi so tudi v *Sprotnem slovarju slovenskega jezika* samostojne slovarske iztočnice, pomenska razlaga pa je neodvisna od moškospolskega poimenovanja osebe. Slovar med 437 iztočnicami ponuja le dva feminativa, to sta *mentoriranka* v pomenu 'študentka, ki pod mentorjevim vodstvom piše zaključno študijsko delo' oz. 'ženska, ki jo kdo usmerja, vodi pri čem, ji predaja svoje izkušnje' in *vlogerka* v pomenu 'ženska, ki objavlja videoposnetke o sebi, svoji dejavnosti, razmišljanju na spletnem mestu, kjer ima gledalec

navadno možnost komentiranja'. V slovarju sta zabeleženi tudi moškospolski poimenovanji *mentoriranec* in *vloger*. Ob pregledu vseh slovarskih gesel smo zasledili še druga moškospolska poimenovanja oseb, vendar brez ustreznih ženskospolskih vzporednic: *džihadist*, *fotolovec* ('kdor načrtno išče in fotografira živali'), *hidrobiolog*, *izmenjevalec*, *kaps* ('policist'), *komunajzar*, *kreditodajalec*, *kronometríst* ('kolesar, ki tekmuje zlasti na kronometrih'), *milenijec*, *pešmerga* ('kurdski vojak'), *prepotentnež*, *soglasodajalec*, *težkokategornik*, *vejper* ('kdor kadi elektronske cigarete'), *žogobrcar*. Ker pa gre za rastoči slovar, pričakujemo, da bodo v njem feminativni k izpostavljenim poimenovanjem kmalu zapisani.

Preverili smo stanje na svetovnem spletu: zanimalo nas je, ali se ženskospolske oblike k navedenim moškospolskim poimenovanjem oseb že pojavljajo v vsakdanji rabi. Tako smo na različnih spletnih portalih, v spletnih časopisih in forumih zasledili *džihadistko*, *hidrobiologinjo*, *komunajzarico* in *komunajzarko*, tudi *komunajzerko*, *kreditodajalko*, *milenijko*, *soglasodajalko* in *vejperko*.

4 Sklep

Z vstopanjem žensk v celovit javni svet se je število ženskospolskih poimenovanj bitij izrazito povečalo. Seveda gre pri tem za poimenovalno zaporednost, pogojeno s prvotno vezanostjo dejavnosti ali položaja pretežno ali celo zgolj na moško osebo. Jezikovna resničnost vsekakor izkazuje družbeno resničnost. Tako opazamo, da se v novih jezikovnih priročnikih (že v *SP*, še bolj pa v *SSKJ 2*, *SNB* in rastočem *Sprotnem slovarju slovenskega jezika*) in drugih virih, denimo v korpusih in na spletu, pojavljajo zmeraj nova ženskospolska poimenovanja bitij glede na starejše jezikovne vire in znanstvene razprave. Glede na podatke iz korpusov *Gigafida*, *Nova beseda* in *Kres* ter s svetovnega spleta so tovrstna nova poimenovanja v vsakdanji rabi že precej uveljavljena, nekatera med njimi pa v jezikovno rabo šele vstopajo. Ugotavljamo pa, da je odsotnost nekaterih ženskospolskih vzporednic družbenozgodovinsko in biološko pogojena; včasih pa se je uveljavil novi par, stari moškospolski del pa je izginil/izginja (npr. *grbec* ob *grbavec* – *grbavka*) ali pa ostaja osamljen (npr. *jezdec* ob *jahač* – *jahačica*). Glede na to, da je jezik živ organizem, pričakujemo, da se bodo posamezni feminativni še naprej tvorili ob ustreznih moškospolskih novotvorjenkah ali novopomenkah, kjer je to le mogoče, in se sčasoma v jeziku tudi ustalili.

VIRI IN LITERATURA

Helena DOBROVOLJC, b. 1.: Ženska poimenovanja poklicev. *Jezikovna svetovalnica* (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU), <http://isjfr.zrcsazu.si/sl/svetovalnica/%C5%BEenska-poimenovanja-poklicev#v>, dostop 27. 3. 2018.

– –, 2014: Ženski spol in samostalnik »vodja«. *Jezikovna svetovalnica* (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU), <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica/zenski-spol-in-samostalnik-vodja#v>, dostop 27. 3. 2018.

Janez DULAR, 2014: Vodja in vodjinja. *Slovenski čas: časnik za družbo in kulturo* (priloga tednika *Družina*) 48, 16.

Gigafida = Korpus Gigafida [1991–2011], <http://www.gigafida>.

Marija JEŽ, 1997: Iz novejšega besedotvorja. *Slava: debatni list* 10/2, 103–119.

– –, 1998: Iz teorije feminativov. *Jezik za danes in jutri*. Ur. Inka Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 223–230.

Tomo KOROŠEC, 1998: *Slovenski vojaški jezik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Korpus Janes, <http://nl.ijs.si/janes/viri/avtomatsko-oznaceni-korpusi/#Janes>, dostop marec 2018.

Korpus Kres, <http://www.korpus-kres.net/>, dostop maj 2017.

Korpus Nova beseda, http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html, dostop maj 2017.

Korpus slovenskega jezika Gigafida, <http://www.gigafida.net/>, dostop maj 2017.

Maja KRAJNC, 2013: *Spolno zaznamovani poklici (uveljavljanje žensk v tradicionalno moških poklicih)*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.

Maks PLETERŠNIK, 1894/95: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: Knezoškofijstvo.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1. izdaja), <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, dostop maj 2017.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2. izdaja), <http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=133&View=1&Query=%2A>, dostop maj 2017.

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika, 2013. Ljubljana: Založba ZRC.

Slovenski pravopis, <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>, dostop maj 2017.

Sprotni slovar slovenskega jezika, <http://www.fran.si/132/sssj-sprotni-slovar-slovenskega-jezika>, dostop maj 2017.

Standardna klasifikacija poklicev, <http://www.stat.si/Klasje/Klasje/Tabela/5334>, dostop september 2017.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 1994/95: Specializiranost obrazil za izpeljanke s pomenom vršilca dejanja, nosilca lastnosti ali stanja in opravarja. *Jezik in slovstvo* 40, 285–291.

Jože TOPORIŠIČ, 1981: K teoriji spola v slovenskem (knjižnem) jeziku. *Slavistična revija* 29/1, 79–94.

– –, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

Ada VIDOVIČ MUHA, 1997: Prvine družbene prepoznavnosti ženske prek poimenovalne tipologije njenih dejavnosti, lastnosti. *Zbornik predavanj/XXXIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 30. 6.–19. 7. 1997. Ur. Aleksandra Derganc. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 69–79.

– –, 2003: Čas stiske jezikoslovnega nazora ali odgovor avtorju na vprašanja zasnove Slovarja Slovenskega pravopisa. *Slavistična revija* 51/2, 177–181.

– –, 2011: *Slovensko skladijsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Peter WEISS, 2014: Vodkinja. *Jezikoslovni zapiski* 20/2, 163–167.

(UN)LIMITED COMPOSITION OF FEMININE FORMS IN SLOVENE

This article presents the (un)limited composition of feminine forms in Slovene. The formation of feminatives is a typical word-formational ability of Slovene and other Slavic languages. Feminatives in Slovene are formed in two ways: (a) by adding suffixes to male derivatives; (b) by replacing the whole or only part of the masculine suffix.

Word formation analyses from the nineteen-eighties and nineties focus on the masculine designation of beings, to which we cannot create feminine equivalents. We note that, in modern standard language, either feminine equivalents already exist for the stressed examples, or we are able to predict their form. Many such feminine equivalents were implemented by the orthography guide *Slovenski pravopis* in 2001, and also in later linguistic guides. We have observed which new feminine forms have recently appeared in the dictionary *Sprotni slovar slovenskega jezika* and in the second publication of the standard language dictionary *Slovar slovenskega knjižnega jezika* in comparison with the first publication. We have noticed that the explanation 'feminine form of' was abandoned in later publications. We have proven with a corpus analysis and with the world wide web that the use of newly composited feminine forms is quite common, while others are making their first steps towards colloquial use.

We observe that the absence of some female parental parallels is subject to sociohistorical, biological and sociological circumstances and considering the fact that language is a living thing, we expect that individual feminatives will still be formed for appropriate newly composited or neosemantic male parental parallels where possible and will gradually establish themselves in the language.
